# TA'LIM TASHKILOTLARIDA INKLYUZIV RAQAMLI MUHITNI BOSHQARISH

Ilmiy rahbar: **D.E.Abduqodirova**
CHDPU Psixologiya kafedrasi o'qituvchisi
orcid 0009-0008-4155-8330
abduqadirovadilobarbonu@gmail.com
**Asomova Maftuna**
Amaliy psixologiya yo'nalishi talabasi

**Annotatsiya.** Ushbu maqolada ta'lim tashkilotlarida inklyuziv raqamli muhitni boshqarishning psixologik va pedagogik asoslari tahlil qilinadi. Tadqiqotda raqamli transformatsiya sharoitida inklyuziv ta'limni tashkil etishning o'ziga xos jihatlari, psixologik xavfsizlikni ta'minlash mexanizmlari hamda ta'lim oluvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olish masalalari yoritilgan. Shuningdek, inklyuziv raqamli muhitni boshqarishda pedagogik empatiya, moslashuvchanlik va raqamli kompetensiyalarning ahamiyati asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari inklyuziv ta'lim samaradorligini oshirishda kompleks boshqaruv yondashuvining muhimligini ko'rsatadi.

**Kalit so'zlar;** inklyuziv ta'lim, raqamli muhit, psixologik xavfsizlik, ta'lim boshqaruvi, raqamli transformatsiya, pedagogik empatiya, individual yondashuv

**Аннотация**: В данной статье анализируются психологические и педагогические основы управления инклюзивной цифровой средой в образовательных организациях. Рассматриваются особенности организации инклюзивного образования в условиях цифровой трансформации, механизмы обеспечения психологической безопасности и учет индивидуальных потребностей обучающихся. Особое внимание уделяется роли педагогической эмпатии, гибкости и цифровых компетенций. Результаты исследования подчеркивают значимость комплексного подхода к управлению для повышения эффективности инклюзивного образования.

**Ключевые слова:** инклюзивное образование, цифровая среда, психологическая безопасность, управление образованием, цифровая трансформация, педагогическая эмпатия, индивидуальный подход

**Abstract**:This article examines the psychological and pedagogical foundations of managing an inclusive digital environment in educational institutions. The study explores the specific features of organizing inclusive education in the context of digital transformation, mechanisms for ensuring psychological safety, and addressing learners' individual needs. It also highlights the importance of pedagogical empathy, adaptability, and digital competencies. The findings emphasize the significance of a comprehensive management approach in enhancing the effectiveness of inclusive education.

**Keywords:** inclusive education, digital environment, psychological safety, educational management, digital transformation, pedagogical empathy, individualized approach.

## KIRISH

Zamonaviy ta’lim tizimining jadal raqamlashtirilishi ta’lim jarayonining nafaqat texnologik, balki tashkiliy, pedagogik va psixologik asoslarini tubdan qayta ko‘rib chiqishni taqozo etmoqda. Raqamli transformatsiya ta’lim mazmuni, metodlari va boshqaruv mexanizmlarini yangilash bilan birga, ta’lim oluvchilarning psixologik holati, o‘quv motivatsiyasi va ijtimoiy moslashuviga bevosita ta’sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, inklyuziv ta’lim tamoyillarini amalga oshirish jarayonida raqamli texnologiyalar strategik vosita sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Inklyuziv raqamli muhit tushunchasi har bir ta’lim oluvchining individual ehtiyojlari, imkoniyatlari, kognitiv va emotsional xususiyatlarini hisobga olgan holda teng, qulay va psixologik jihatdan xavfsiz o‘quv sharoitini yaratishni nazarda tutadi. Bunday muhit maxsus ehtiyojli shaxslar, ijtimoiy jihatdan himoyaga muhtoj guruhlar hamda turli psixologik xususiyatlarga ega bo‘lgan ta’lim oluvchilarning o‘quv jarayonida to‘laqonli ishtirokini ta’minlashga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, inklyuziv raqamli muhit nafaqat texnik platformalar majmui, balki murakkab psixologik-pedagogik tizim sifatida talqin etiladi.

Ta’lim tashkilotlarida inklyuziv raqamli muhitni boshqarish masalasi faqat texnologik infratuzilmani joriy etish yoki raqamli resurslardan foydalanish bilan cheklanmaydi. U pedagogik strategiyalarni moslashtirish, psixologik qo‘llab-quvvatlash tizimini shakllantirish, boshqaruv madaniyatini rivojlantirish va insonparvarlik qadriyatlarini ta’lim jarayoniga integratsiya qilishni talab etadi. Samarali boshqaruv bo‘lmagan sharoitda raqamli muhit ta’lim oluvchilar uchun rivojlantiruvchi emas, balki bosim, nazorat va chetlanish manbaiga aylanishi mumkin.

Psixologik nuqtai nazardan, noto‘g‘ri tashkil etilgan raqamli muhit maxsus ehtiyojli ta’lim oluvchilarda psixologik xavfsizlikning buzilishi, o‘zini past baholash, ijtimoiy izolyatsiya va o‘quv motivatsiyasining pasayishiga olib keladi. Raqamli baholash tizimlarining haddan tashqari avtomatlashtirilishi, shaxslararo muloqotning qisqarishi va individual yondashuvning yetishmasligi o‘quvchilarning emotsional farovonligiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu bois, inklyuziv raqamli muhitni boshqarishda inson omilining ustuvorligi va psixologik xavfsizlikni ta’minlash markaziy masala bo‘lib qolmoqda.

Shu asosda, mazkur maqolaning maqsadi ta’lim tashkilotlarida inklyuziv raqamli muhitni boshqarishning psixologik va pedagogik asoslarini chuqur ilmiy tahlil qilish, mavjud muammolar va xavf omillarini aniqlash hamda psixologik xavfsizlik, ijtimoiy adolat va ta’lim samaradorligini ta’minlashga qaratilgan boshqaruv mexanizmlarini ilmiy asosda yoritishdan iboratdir. Ushbu yondashuv inklyuziv ta’limni raqamli sharoitda barqaror va inson markazli rivojlantirishga xizmat qiladi.

## METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqot sifatli (qualitative) va fanlararo ilmiy tahlil metodologiyasiga asoslangan bo‘lib, ta’lim tashkilotlarida inklyuziv raqamli muhitni boshqarish jarayonining psixologik-pedagogik mohiyatini ochib berishga yo‘naltirildi. Tadqiqot dizayni inklyuziv ta’lim, raqamli transformatsiya va psixologik xavfsizlik o‘rtasidagi murakkab o‘zaro aloqalarni chuqur tahlil qilish imkonini beruvchi konseptual-analitik yondashuvga tayandi[1].

Tadqiqot doirasida psixologiya, inklyuziv pedagogika, ta’lim boshqaruvi, raqamli texnologiyalar va ijtimoiy psixologiya sohalariga oid mahalliy hamda xorijiy ilmiy manbalar tizimli ravishda o‘rganildi. Adabiyotlar tanlovi inklyuziv ta’lim muhitini boshqarish, raqamli

texnologiyalarning psixologik ta’siri, o‘quvchilarning emotsional farovonligi va psixologik xavfsizlikni ta’minlash masalalari bilan bevosita bog‘liqligi asosida amalga oshirildi. Ilmiy manbalar zamonaviy nazariy konsepsiyalar, empirik tadqiqotlar va normativ-huquqiy yondashuvlarni qamrab oldi, bu esa mavzuni kompleks va tizimli talqin etishga imkon berdi.

Tahlil jarayonida bir nechta o‘zaro bog‘liq metodlardan foydalanildi. Avvalo, ***kontent tahlil*** usuli qo‘llanilib, inklyuziv raqamli muhit tushunchasining mazmuni, uni boshqarish modellari hamda psixologik omillar (motivatsiya, emotsional barqarorlik, ijtimoiy moslashuv va psixologik xavfsizlik) aniqlab olindi. Ushbu metod raqamli muhitda yuzaga keluvchi psixologik xavf va imkoniyatlarni tizimlashtirishga xizmat qildi[2].

Shuningdek, ***analitik-taqqoshlama yondashuv*** yordamida turli mamlakatlar va ta’lim tizimlarida inklyuziv raqamli muhitni boshqarish tajribalari solishtirildi. Bu yondashuv boshqaruv strategiyalarining psixologik samaradorligini baholash, ilg‘or amaliyotlarni aniqlash hamda muammoli jihatlarni tahlil qilish imkonini berdi. Taqqoshlama tahlil natijalari inklyuziv raqamli muhitni boshqarishda universal va kontekstga xos omillarni ajratib ko‘rsatishga xizmat qildi.

Bundan tashqari, ***konseptual tahlil*** usuli qo‘llanilib, inklyuziv raqamli muhitni boshqarishning psixologik modeli ishlab chiqildi. Ushbu modelda boshqaruv jarayonining asosiy subyektlari (rahbariyat, pedagoglar, psixologlar, texnolog mutaxassislari), ularning o‘zaro hamkorligi hamda psixologik xavfsizlikni ta’minlovchi mexanizmlar nazariy jihatdan asoslab berildi. Konseptual tahlil inson omilining ustuvorligini ta’kidlab, raqamli texnologiyalarni qo‘llab-quvvatlovchi vosita sifatida talqin etishga imkon yaratdi.

Tadqiqotda etik tamoyillar ustuvor ahamiyat kasb etdi. Shaxsiy ma’lumotlar daxlsizligi, diskriminatsiyaning oldini olish, psixologik xavfsizlikni ta’minlash va inson sha’ni hamda qadr-qimmatini hurmat qilish asosiy metodologik mezonlar sifatida belgilandi. Raqamli boshqaruv jarayonida o‘quvchilarning ongli roziligi, shaffoflik va pedagogik nazoratning mavjudligi psixologik jihatdan muhim shart sifatida e’tirof etildi.

Umuman olganda, tanlangan metodologik yondashuv inklyuziv raqamli muhitni boshqarish masalasini faqat texnologik yoki tashkiliy nuqtai nazardan emas, balki psixologik, pedagogik va ijtimoiy jihatlarni integratsiyalashgan holda tahlil qilish imkonini berdi. Bu esa tadqiqot natijalarining ilmiy asoslanganligi va amaliy ahamiyatini ta’minladi.

**MUHOKAMA**

O‘tkazilgan nazariy va fanlararo tahlillar natijalari shuni ko‘rsatadiki, ta’lim tashkilotlarida inklyuziv raqamli muhitni boshqarish oddiy texnologik jarayon emas, balki murakkab psixologik-pedagogik tizim sifatida namoyon bo‘ladi. Ushbu tizimda raqamli infratuzilma, pedagogik dizayn va psixologik qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarining o‘zaro uyg‘unligi hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, inklyuziv ta’lim sharoitida raqamli muhitni boshqarish masalasi shaxsning individual rivojlanish trayektoriyasini hisobga olishni talab qiladi.

Tahlil natijalari inklyuziv raqamli muhitning samaradorligi, avvalo, ta’lim oluvchilarning individual psixologik ehtiyojlari, kognitiv imkoniyatlari va emotsional holatini aniqlash bilan chambarchas bog‘liq ekanligini ko‘rsatdi. Maxsus ta’lim ehtiyojlariga ega bo‘lgan o‘quvchilar uchun raqamli platformalarning moslashuvchanligi, multimodal taqdimot imkoniyatlari (matn, audio, vizual va interaktiv elementlar) hamda foydalanish qulayligi muhim psixologik omil sifatida namoyon bo‘ladi. Ushbu jihatlar e’tibordan chetda qolgan taqdirda, raqamli muhit

o‘quvchilarda kognitiv zo‘riqish, frustratsiya va o‘quv motivatsiyasining pasayishiga olib kelishi mumkin.

Psixologik nuqtai nazardan, inklyuziv raqamli muhit shaxsning o‘zini qabul qilishi, ijtimoiy identifikatsiyasi va emotsional barqarorligini qo‘llab-quvvatlovchi makon sifatida tashkil etilishi lozim. Raqamli ta’lim jarayonida shaxslararo muloqotning cheklanishi, anonimlikning kuchayishi yoki nazorat mexanizmlarining haddan tashqari rigidligi o‘quvchilarda ijtimoiy ajralish, xavotir va o‘ziga ishonchsizlik hissini kuchaytirishi ehtimoli mavjud. Shu bois inklyuziv raqamli muhitni boshqarishda insonparvarlik, ishonch va psixologik xavfsizlik tamoyillari ustuvor bo‘lishi zarur.

Muhokama natijalari shuni ko‘rsatadiki, inklyuziv raqamli muhitni boshqarish jarayonida pedagogik empatiya va doimiy psixologik monitoring muhim vosita hisoblanadi. O‘quvchilarning raqamli muhitdagi emotsional holatini kuzatish, stress darajasini baholash va zarur hollarda psixologik yordam ko‘rsatish ta’lim jarayonining sifatini oshirishga xizmat qiladi. Bu esa inklyuziv ta’limda “bir xil yondashuv” emas, balki “moslashtirilgan boshqaruv” modelini qo‘llash zaruratini yana bir bor tasdiqlaydi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari pedagoglar va ta’lim tashkiloti boshqaruv xodimlarining raqamli-psixologik kompetensiyalari inklyuziv muhit samaradorligiga bevosita ta’sir ko‘rsatishini ko‘rsatdi. Pedagoglarning raqamli texnologiyalardan ongli, etik va psixologik jihatdan asoslangan foydalanishi o‘quvchilarning o‘quv motivatsiyasini oshiradi, o‘zini erkin ifoda etish imkoniyatlarini kengaytiradi hamda o‘quv jarayoniga ijobiy munosabatni shakllantiradi. Boshqaruv darajasida esa inklyuziv siyosatning aniq belgilanishi, normativ-huquqiy hujjatlar, ichki reglamentlar va doimiy monitoring mexanizmlarining mavjudligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, muhokama natijalari inklyuziv raqamli muhitni samarali boshqarish ta’lim tashkilotlarida ijtimoiy adolat, teng imkoniyatlar va barqaror psixologik muhitni ta’minlashga xizmat qilishini ko‘rsatadi. Bunday muhitda har bir ta’lim oluvchi o‘z imkoniyatlarini to‘liq namoyon eta oladi, o‘zini xavfsiz va qadrli shaxs sifatida his qiladi. Bu esa inklyuziv ta’limning asosiy maqsadi — har bir shaxsning to‘laqonli rivojlanishini ta’minlashga erishish imkonini beradi.

**XULOSA**

Xulosa qilib aytganda, ta’lim tashkilotlarida inklyuziv raqamli muhitni samarali boshqarish zamonaviy ta’lim tizimining ustuvor va strategik yo‘nalishlaridan biri sifatida namoyon bo‘ladi. Raqamli texnologiyalar ta’lim jarayonini individuallashtirish, o‘quvchilarning kognitiv imkoniyatlarini kengaytirish va o‘quv faoliyatining samaradorligini oshirishga xizmat qilsa-da, ularning psixologik ta’siri doimo ilmiy va amaliy nazorat ostida bo‘lishi zarur. Ayniqsa, inklyuziv ta’lim sharoitida raqamli muhit shaxsning emotsional holati, o‘zini qabul qilishi va ijtimoiy integratsiyasiga bevosita ta’sir ko‘rsatishi bilan ahamiyatlidir.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, inklyuziv raqamli muhitni boshqarishda insonparvarlik yondashuvi, psixologik xavfsizlikni ta’minlash, pedagogik mas’uliyat va texnologik innovatsiyalar o‘rtasida muvozanatni saqlash hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Bunday muvozanat mavjud bo‘lgan taqdirdagina raqamli ta’lim muhiti nafaqat bilim beruvchi, balki shaxsni rivojlantiruvchi, qo‘llab-quvvatlovchi va ijtimoiy moslashtiruvchi makon sifatida faoliyat yurita oladi. Natijada ta’lim oluvchilarning o‘zini anglash darajasi, o‘quv motivatsiyasi va ijtimoiy faolligi barqaror rivojlanadi.

Shuningdek, inklyuziv raqamli muhitni boshqarish jarayoni pedagoglar va ta’lim muassasasi rahbarlarining psixologik va raqamli kompetensiyalarini uzluksiz rivojlantirishni talab etadi. Pedagoglarning raqamli texnologiyalarni psixologik jihatdan asoslangan holda qo‘llashi, boshqaruv xodimlarining esa inklyuziv siyosatni tizimli ravishda joriy etishi ta’lim jarayonining umumiy sifatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Bu jarayonda psixologik xizmatlar faoliyati, monitoring va tahlil mexanizmlarining mavjudligi muhim tayanch omil hisoblanadi.

Umuman olganda, inklyuziv raqamli muhitni boshqarish faqat texnik yoki tashkiliy vazifa sifatida emas, balki murakkab psixologik-pedagogik jarayon sifatida talqin etilishi lozim. Aynan shunday yondashuvgina ta’lim tashkilotlarida barqaror, adolatli va inson markazli raqamli ta’lim muhitini shakllantirishga xizmat qiladi. Bu esa inklyuziv ta’limning asosiy maqsadi — har bir shaxsning qadr-qimmati va imkoniyatlarini hurmat qilgan holda, uning to‘laqonli rivojlanishini ta’minlashga erishish imkonini beradi.

**FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YHATI:**

1. Abduqodirova, Dilobarbonu. (2024). EMOTSIONAL KREATIVLIK: NAZARIY ASOSLARI VA PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR.. Journal of Economics and Business UBS. 4. 679-685.
2. Abduqodirova, Dilobarbonu. (2025). TALABALARDA PSIXOLOGIK STRESSNI YENGISH. 03. 69-73.
3. Abduqodirova Dilobarbonu Erkinjon qizi “Inklyuziv ta’lim sharoitida o‘uvchilarning emotsional intellektini rivojlantirishning psixologik-pedagogik Asoslari” Scientific-Practical Conference “Inclusive Education: Dialogue, Analysis, Experience”, December 15, 2025
4. Abduqodirova, Dilobarbonu. (2025). HISSIY IJODKORLIK: TUSHUNCHA VA KOMONENTLAR. Journal of Economics and Business UBS. 4. 145-154.
5. Abduqodirova, Dilobarbonu. (2025). PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE NEUROGRAPHIC APPROACH. 01. 501-503.
6. Eshnayev, Nortoji & Madgapilova, Nargiza. (2023). CHARACTERISTICS OF IMPLEMENTING THE CLUSTER APPROACH IN THE EDUCATIONAL SYSTEM. International Journal of Pedagogics. 03. 44-47. 10.37547/ijp/Volume03Issue02-09.
7. Florian, L., Black-Hawkins, K. (2011). *Exploring Inclusive Pedagogy*. Cambridge Journal of Education.
8. Fraser, N. (2008). *Scales of Justice: Reimagining Political Space in a Globalizing World*. Columbia University Press.
9. Furlong, J., Oancea, A. (2016). *Research and Teaching Quality*. Oxford University Press.
10. Holmes, W., Bialik, M., Fadel, C. (2019). *Artificial Intelligence in Education*. Center for Curriculum Redesign.
11. Madgapilova, Nargiza. (2023). THE SPECIFICS OF THE IMPLEMENTATION OF THE PEDAGOGICAL INNOVATIVE CLUSTER APPROACH IN THE SYSTEM OF CONTINUING EDUCATION. 1. 236-244.
12. Madgapilova, Nargiza. (2024). mug‘allim 2024. 5/2-сан. 461-468.

13. Madgapilova, Nargiza. (2025). SCIENTIFIC-PRACTICAL AND STRATEGIC BASES OF IMPROVING PEDAGOGICAL-PSYCHOLOGICAL COOPERATION IN THE INTEGRATION OF SCHOOL AND PRE-SCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS IN THE CONTEXT OF CONTINUOUS EDUCATION ON THE BASIS OF INNOVATIVE LOGISTICS. 1. 157-166.
14. Madgapilova, Nargiza. (2025). МУҒАЛЛИМ ҲӘМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ Илимий-методикалық журнал. 164-170.
15. OECD (2020). *Education in the Digital Age*. OECD Publishing.
16. Rawls, J. (1971). *A Theory of Justice*. Harvard University Press.
17. Ryan, R. M., Deci, E. L. (2017). *Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness*. Guilford Press.
18. Selwyn, N. (2019). *Should Robots Replace Teachers? AI and the Future of Education*. Polity Press.
19. Sen, A. (2009). *The Idea of Justice*. Harvard University Press.
20. Williamson, B. (2020). *New Digital Methods in Education Research*. Learning, Media and Technology.